

Vem tar kontrollen över den digitala världen?

USA, Kina och EU för en kamp för att styra utvecklingen av den globala digitala ekonomin. Den Finlandsbördiga Columbia Law School-professorn Anu Bradford belyser i sin digra bok de centrala frågeställningarna, men ger inget klart recept för hur utvecklingen bör regleras.

BÖCKER

Anu Bradford

Digital empires – The global battle to regulate technology.
Oxford university press,
New York, 2023. 599 sidor.

Varför bygger ett kinesiskt företag gratis ett videoövervakningssystem för myndigheterna i en stad i Zimbabwe? Det är ett av otaliga exempel på de mångfacetterade frågor om utvecklingen av den globala digitala ekonomin **Anu Bradford** lyfter fram.

Förklaringen till det kinesiska företags givmildhet är, enligt boken, att företaget har ett behov att träna sin ansiktsigenkänningsalgoritm på afrikaner. Den artificiella intelligensen har svårt att identifiera personer av afrikansk härkomst, då den i första hand tränats på data över individer från övriga världen.

Exemplet illustrerar också den auktoritära kinesiska modellen där den digitala teknologin används för att stärka statens kontroll av samhället.

Den kinesiska modellen ställs i bjärt

Roger Wessman är
fristående skribent,
föreläsare och konsult.

kontrast till den amerikanska "teknolibertarianska" drömmen som basunerades ut då det världsomspännande nätet byggdes ut. Internet skulle erbjuda medborgarna en möjlighet att fritt kommunicera och samverka med varandra och företagen skulle konkurrera om att utveckla nättjänster. Statlig kontroll var varken önskvärd eller ens möjlig. President **Bill Clinton** skrattade hånfullt åt kinesernas förment fruktlösa försök att kontrollera informationen på nätet.

Den amerikanska "marknadsstyrda" modellen är på tillbakagång inte bara för att kineserna visat att det visst är möjligt för staten att strikt kontrollera vilken information som sprids på nätet. Tron på välsignelsen av en obegränsad yttrandefrihet har också falnat. Nättjänsterna har inte bara möjliggjort för medborgarna att koordinera

krav på en demokratisering av samhället, som under den arabiska våren, utan också förföljelsen av rohingyer i Myanmar.

Brysseleffekten

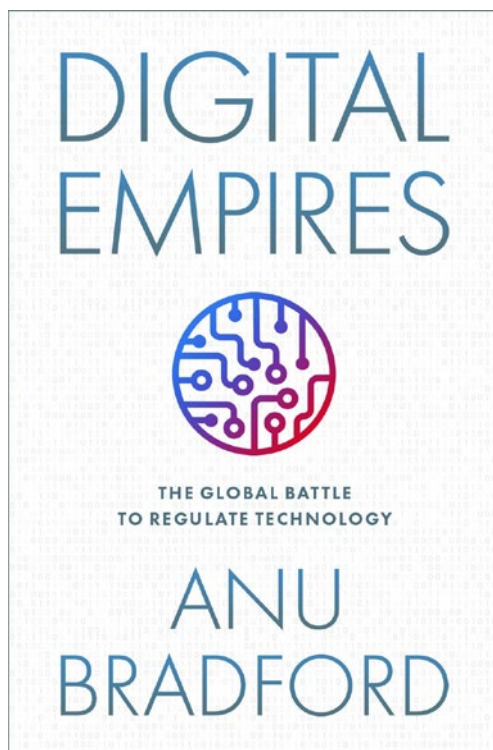
Den tredje vägen är EU:s regleringsmodell, som strävar efter att skydda användarnas och övriga medborgares rättigheter mot både storföretagens och myndigheternas missbruk av teknologin. Flaggskippet för det här är det 2016 instiftade GDPR-direktivet, som bland annat gav privatpersoner rätt att få reda på vilka personuppgifter som ett företag eller annan organisation samlat om denne, samt rätt att få uppgifter korrigerade och i vissa fall raderade.

Bradford har dokumenterat hur EU med sin reglering lyckats påverka den globala utvecklingen trots bristen på europeiska teknologijättar. För att kunna fortsätta verka inom Europa förändrade de stora teknikjättarna sina system enligt EU:s krav, och började följa reglerna också i övriga världen.

Förklaringen till denna så kallade Bryssel-effekt där EU:s regler sprids över resten av världen, är delvis kostnaderna av att ha olika system för EU och resten av världen. Den enklaste lösningen är ofta att tillämpa de krav som gäller för Europa överallt.

Brysseleffekten förstärks av att EU:s lagstiftning utgjort förebild för digital reglering i övriga världen. Även teknikjättarna har stött på detta: bland annat Apples vd **Tim Cook** och Facebook-grundaren **Mark Zuckerberg** har förespråkat en motsvarande lagstiftning i USA. En cynisk förklaring till detta är att de vill att de regler de följer skall gälla även mindre lokala konkurrenter utan verksamhet inom EU.

Om företagen upplever att EU:s regler utgör en alltför stor begränsning för företagets affärsverksamhet kan det ändå löna sig att tillämpa dem bara i Europa. Bradford ger som exempel att Meta fortsatt samlar in

”Bradford ställer sig kritisk till argumentet att teknikjättarna blivit mäktigare än staterna och därför inte kan regleras.”

information från whatsapp-användarna i övriga världen, fast den förbjudits göra det inom EU.

Mäktigare än staten?

Bradford ställer sig kritisk till argumentet att teknikjättarna blivit mäktigare än staterna och därför inte kan regleras. Teknikjättarna kan inte undvika lagar om fusioner, digitala skatter, krav på att ta ned förbjudet innehåll eller behandla anställda som underleverantörer mot gällande arbetslagstiftning, noterar hon.

Det enda sättet att undgå uppsatta regleringar är att avsluta sin affärsverksamhet i de länder som ställer kraven. Tröskeln för att dra sig ut är dock hög, då de då går miste om möjligheten att göra någon vinst alls från landet i fråga.

De amerikanska teknikjättarna har också otaliga gånger gett efter för påtryckning från auktoritära regimer för att skydda sin affärsverksamhet. Apple visade till exempel Krim som ryskt i Ryssland och statslöst i övriga världen på sin kartapplikation tills det ryska anfallskriget inleddes 2022. Att de stora teknikjättarna är amerikanska har därmed inte varit till så stor hjälp för att öka USA:s globala makt.

Teknikjättarna försöker förstås också direkt påverka de politiska beslutsfattarna för att förhindra oönskad reglering. Bradford framför att EU är mer immun mot lobbingsförsök än till exempel USA. Frågan väcks huruvida det beror på att teknikjättarna i första hand är amerikanska bolag, som har lättare att väcka sympatier i hemlandet.

Hur och när reglera?

Bradfords bok ger en omfattande beskrivning av hur regleringen av digital teknologi utvecklats och den diskussion som förts kring detta. Hon presenterar på ett balanserat sätt både de framförda argumenten för och emot reglering, även om det står klart att hon har en stark sympati för EU:s modell. En totalt oreglerad modell har klart visat sig ohållbar och den kinesiska auktoritära modellen är skrämmande.

Den ovan givna schematiska uppdelningen i tre modeller är dock överdrivet förenklad. Inte ens USA har någonsin fullt ut anammat tron på ett totalt oreglerat digitalt nätverk, noterar Bradford. Speciellt har myndigheterna varit beredda att ingripa, då nationella säkerhetsintressen setts stå på

”Monopol utgör också den mest effektiva lösningen – det är onödigt dubbelarbete för två karttjänster att samla in samma uppgifter.”

spel. Många andra exempel kunde läggas till de hon nämner, till exempel nedstängningen av fildelningstjänsten Napster för att skydda upphovsrättsinnehavarnas rättigheter.

Å andra sidan är även utvecklingen av den digitala ekonomin i Kina långt marknadsstyrd, med privata företag som utvecklat kommersiella tjänster. Kinesiska sociala medier är förvisso kontrollerade för att förhindra spridande av kritik mot partiet och har fått spelrum av att västerländska medier förbjudits, men privata företag har stått för innovationerna.

Ett verkligt alternativ till ett marknadsstyrt nät utgjorde det franska statliga post- och televerkets nättjänst Mintel, vars utveckling började redan i slutet av 1970-talet men lades ned 2012 då den inte lyckades hänga med i utvecklingen. En återgång till en motsvarande statsstyrd verksamhet finns inte på agendan någonstans.

Den relevanta frågan är således inte huruvida vi skall ha en marknadsstyrd eller reglerad utveckling, utan vilken reglering som är befogad för att styra marknaden i en önskad riktning. På den frågan finns inget enkelt svar, då problemen vi ställs inför är så mångfacetterade.

Monopol

En klar orsak till att reglering upplevs som önskvärd är att många teknologijättar

uppnått en monopolställning. Det gör dem mindre lyhörda för användarnas önskemål och ger dem möjlighet att håva in oerhörda vinster.

EU har igen varit en föregångare i att sätta upp regler som skall förhindra teknikjättarna att missbruka sin dominerande marknadsställning. Även på denna punkt följer den övriga världen efter. De kinesiska myndigheterna har dömt näthandelsplatsen Alibaba till nästan 3 miljarder dollar i böter, för att ha missbrukat sin dominerande marknadsposition. De amerikanska konkurrensmyndigheterna har under president **Joe Biden** antagit en striktare linje mot fusioner som minskar på konkurrensen.

För en ekonom är det centrala problemet att digitala tjänster ofta utgör naturliga monopol. De fasta kostnaderna för att utveckla en sökmotor eller en karttjänst är enorma, vilket gör det svårt för mindre konkurrenter att täcka kostnaderna. Sociala medier drivs mot monopol på grund av så kallade nätverksexternaliteter: ju fler användare ett nätverk har, desto mer attraktivt blir det att vara aktiv just där.

Naturliga monopol utgör ett dilemma, inte bara för att det är svårt för myndigheterna att förhindra att branscherna monopoliseras.

Monopol utgör också den mest effektiva lösningen – det är onödigt dubbelarbete för två karttjänster att samla in samma uppgifter. Att konstlat upprätthålla konkurrens med reglering eller offentliga bidrag är inte en idealisk lösning.

Bradforde bok innehåller ingen djupare analys av när och hur den digitala sektorn skall regleras. Boken är trots det högst läsvärd, för den ger en mångsidig översikt över hur regleringen utvecklats och var vi är nu. En enda bok kan inte förväntas täcka alla synvinklar.

Ekonomiska Samfundet i Finland r.f.

Ekonomiska Samfundets syfte är att vidga och underhålla intresset för den ekonomiska vetenskapen och att arbeta för tillämpningen av den i det ekonomiska livet. Samfundet är ett forum för ekonomisk debatt och verksamheten är koncentrerad kring medlemsmöten och seminarier samt den egna tidskriften. Samfundet grundades i Helsingfors 1894.

Ekonomiska Samfundet välkomnar nya medlemmar. För mer information och ansökningsformulär se www.ekonomiskasamfundet.fi.

Styrelsen 2024

Reidar Wasenius (ordf.), Alex Seitsamo (viceordf.), Ria Fazer, Fredrik von Knorring, Mikael Kosk, Maria Östergård Käld, Ronnie Söderman, Peter Stenvall, Peik Tuomolin.

Verksamhetskoordinator

Nicolina Räihä
nicolina.raiha@ekonomiskasamfundet.fi

Skattmästare

Camilla Zilliacus
camilla.zilliacus@ekonomiskasamfundet.fi

Ekonomiska samfundets tidskrift publicerar artiklar och översikter om aktuell ekonomisk politik och forskning samt om näringslivet. Vetenskapliga och populärvetenskapliga bidrag, debattinlägg och bokrecensioner ingår. Nya och tidigare nummer finns avgiftsfritt att läsa på www.ekonomiskasamfundet.fi/tidskriften. Tidskriften finns också som e-tidning på e-tidning.ekonomiskasamfundet.fi.

Intresserade skribenter kan ta kontakt med chefredaktören Mikael Kosk på e-postadressen mikael.kosk@gmail.com för närmare information och för att presentera artikelidéer.